

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No3
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINING MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr.
2026-yil, aprel-may.*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanov Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukaramova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

BUXGALTERIYA VA EKOLOGIK HISOBOT (ESG HISOBOTLARI).....	21
Abdulkarimov Qamariddin Isroiljon o'g'li, Abdurashidov Faxriddin Fazliddin o'g'li, Beknazarov Zafarjon Ergachevich	
YASHIL INVESTITSİYALARNI RIVOJLANTIRISH – BARQAROR IQTISODIY O'SISHNING ASOSIY YO'NALISHI	26
Yarboyeva Farida Ulug'bek qizi, Yoqubova Zilola To'ra qizi	
RAQAMLI SOLIQ NAZORATINING BUXGALTERIYA TIZIMIGA TA'SIRI	30
Abdulaxatov Mirkomil O'rol o'g'li, Rustamov Davron Rustamovich	
ИННОВАЦИОННЫЙ МАРКЕТИНГ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СУБЪЕКТОВ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА	34
Насиров Дилшод Фархадович, Халманова Шахзода, Кенесбаева Азиза	
O'ZBEKISTON TURIZM TIZIMIDA QO'SHILGAN QIYMAT ZANJIRINI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI.....	39
Normurodov X.E., Abdurazakova Farangis Dilshod qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ШКОЛЫ НАУКИ УПРАВЛЕНИЯ И ИХ ОСНОВНЫЕ ИДЕИ.....	44
Латипов Ашур Али Рустам ўғли, Джамолова Хилола Исмаиллаевна	
O'ZBEKISTONDA BUXGALTERIYA HISOBINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIGA MOSLASHTIRISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI	50
Qosimova Fazilat Sherzod qizi, Shermuxamedov Bexzodjon Usmonovich	
MARKAZIY BANK RAQAMLI VALYUTALARI VA GLOBAL PUL TIZIMINING TRANSFORMATSIYASI.....	57
Jumanova Shaxlo Boxodir qizi, Shovkatov Nodirjon Ne'matjon o'g'li	
RAQOBAT VA MONOPOLIYA SHAROITIDA BOZOR SAMARADORLIGI HAMDA IQTISODIY RIVOJLANISH OMILLARI	62
Yo'ldashaliyev Muxammadaziz Xabibulla o'g'li, Yoqubova Zilola Tura qizi	
ИНВЕСТИЦИИ В ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЭКОНОМИКИ	68
Насиров Дилшод Фархадович, Тохинова Азиза Олимжоновна, Исокулова Хуснора алохиддиновна	
FRANCHAYZING FAOLIYATIDA RAQAMLI MARKETING VA BIG DATA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI.....	74
Xodjayev Anvar Rasulovich, Nasimov Dilshodbek Hotam o'g'li	
AGROINDUSTRIAL BIOMASSANING IKKILAMCHI UTILIZATSIYASI – YOPIQ SIKL IQTISODIY MODELINING INFRATUZILMAVIY TAYANCHI: IQTISODIY-EKOLOGIK MEZONLAR VA MILLIY AMALIYOT.....	80
Kadirova Maraljon Matyakubovna, Eshbekov Murodjon Uktamovich	
ZAMONAVIY TO'LOV TIZIMLARINING RIVOJLANISHI VA ULARNING MOLİYAVIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI.....	87
Alimov Umid Xamid o'g'li, Rustamov Maqsud Suvonqulovich	
RAQOBATLASHMAGAN BOZOR SHAROITIDA NARX BELGILASH TAMOYILLARI.....	92
G'aniyev Fayzbek Abduxamid o'g'li, Jumanazarov Og'abek Ahmadjon o'g'li, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
DEVELOPMENT OF LEGAL REGULATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	104
Akhrorova Munavvar Farkhod kizi, Abdalimov Orzubek Tuychibek o'g'li, Samiyev Damir Ahmad o'g'li, Rakhmonov Umrzoq Otaboy o'g'li	

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA BANK KREDITLARINING AHAMIYATI.....	112
Ubaydulloyeva Rayhona Fahriddin qizi, F.U.Umarov	
O'ZBEKISTONDA TURIZM XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISHNING XORIY TAJRIBASINI QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	119
Raxmonova Sabina Navro'z qizi, Nazar Nazarov G'ulomovich	
TARMOQ TUZILMASINI SHAKLLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING AHAMIYATI	124
Samadova Solik qizi, Normurodov Husan	
TIJORAT BANKLARINING RAQAMLI XIZMATLARIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI VA UNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	130
Tillayev Xurshidjon Sulaymon o'g'li, Karimov Umrbek Javlonbek o'g'li	
ISLOM MOLIVASINI O'ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI.....	137
Qobilova Nodira Qayumjon qizi, Normurodov X.E.	
XALQARO VA MILLIY BUXGALTERIYADA NOMODDIY AKTIVLARNI HISOBGA OLIH, BAHOLASHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI	141
Axmetova Nasiba Axmetovna, Mavlanov Normo'min Normamatovich	
URBANIZATSIYA SHAROITIDA TRANSPORT MARKETINGINING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	147
Iskandarov Qudrat Shuxratovich, Ataniyazova Zarina Niyetbay qizi	
IQTISODIY ATAMALARINING O'ZBEK TILIDA SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISHI.....	154
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna, Salamova Oliya	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOTNING HAJMI, OMILLARI VA UNI KAMAYTIRISH YO'LLARI.....	158
Tohirova Gulnoza Zokirovna, Tillayev Xurshidjon Sulaymon o'g'li	
RAQAMLI BANK TIZIMLARI VA MOLIVAVIY TEXNOLOGIYALAR (FINTECH)NING AN'ANAVIY BANKLARGA TA'SIRI.....	164
Shermuxeimedov Bexzodjon Usmonovich, Qosimova Fazilat Sherzod qizi, Abdumalikova Busalima Abduvali qizi	
SUN'IY INTELLEKTNING AXBOROT BOZORIGA TA'SIRI: MAHSULOT VA MEHNAT BOZORIDAGI O'ZGARISHLAR.....	170
Mo'ydinjonova Durdonaxon Ilhomjon qizi, Ismanov Ibrohim Nabiyeovich	
ICHKI AUDIT TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA XALQARO STANDARTLAR VA ILG'OR XORIJIY TAJRIBA.....	175
Axmedov Xasan Ruzibayeovich, Ruzibayeva Karima Shavkat qizi, Abdumalikova Busalima Abduvali qizi	
SARATON KASALLIGIDA PSIXOLOGIK REABILITATSIYA: "5 OLAM" MODELINI KENGAYTIRISH VA AMALIY QO'LLASH	182
Salayeva Laylo Shavkatovna, Toshtemirov Doston Tohirjon o'g'li	
THE CHALLENGES OF MANAGING CROSS-FUNCTIONAL TEAMS IN PHARMACEUTICAL PROJECTS	187
Murodova Feruzakhon Talatovna	
GREEN ECONOMY AND GREEN INVESTMENT: SUSTAINABLE AS A MAIN FACTOR OF ECONOMIC GROWTH.....	194
Tursinov A.J., Jalgasbaeva J.A., Axmetova U.M.	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA STRATEGIK MENEJMENTNING AHAMIYATI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	199
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich, Dilmurodov Komiljon Ahmad o'g'li	
O'ZBEK TILINING TARIXIY TARAQQIYOT BOSQICHLARI.....	204
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna, Baxronov Timur Rustamovich	

ZAMONAVIY TASHKILOTLARDA STRATEGIK BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	208
Makhmudov Sunnatjon Abdurjabbor o'g'li, Ashurova Jasmina Jo'ra qizi	
O'ZBEKISTONDA ATROF-MUHIT IQTISODIYOTI VA BARQAROR RIVOJLANISH MASALALARI	213
Boltayeva Sh.B., Hayitova Charos, Latipova Jasmina	
O'ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISH VA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI.....	216
Izzatillayeva Munisabonu Ikromjon qizi, Yangiboyev Sirojddin Juramurodivich	
O'ZBEKISTON EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHDA DIVERSIFIKATSIYANING ROLI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	220
Ashurova Nilufar Yuldosh qizi, Xurshidjon Tillayev Sulaymon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH	225
Iskenderov Axmet Maksetbaevich, Irisaliyeva Kamola Otabekovna	
MUQIMIY IJODIDA SAYOHAT MOTIVLARI VA ULARNING ADABIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI	228
Erkaboyeva Jasmina Safarali qizi, Muxitdinova Muxlisa Sadriddinovna	
HISTORICAL STAGES OF DEVELOPMENT OF THE UZBEK LANGUAGE	233
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna, Komilov Sarvar Firdavs ugli	
O'ZBEK TILINING RAQAMLI TEKNOLOGIYALAR DAVRIDAGI O'RNI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	237
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna, Faruxov Shoxrux Tolibovich	
УЧЁТ ТРУДА И ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРИКЛАДНЫЕ АСПЕКТЫ.....	242
Махмуджанов Мухаммадали Максуджан угли, Абдурашидова Марина Сагатовна	
O'ZBEKISTONNING GLOBAL IQTISODIYOTDAGI ROLI.....	246
Xudonazarov Murod Maxmudjanovich, Ramanberdiyev Umidbek Jamoladdin o'g'li	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ РАЗВИТИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ТУРИЗМА: АНАЛИТИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ НА ПРИМЕРЕ НИУ ВШЭ	249
Бозорова Фарангиз Шерзод кизи, Мусаев Озоджон	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA MILLIY RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	255
Sharipboyev Husanboy Marks o'g'li, Abduraxmonova Aqida Fayzulla qizi	
NAVOIY ERKIN IQTISODIY ZONASINING NAVOIY VILOYATI IQTISODIYOTIDA TUTGAN O'RNI	260
Raxmonov Ilg'or G'aybullayevich, Zuvaydullayeva Shahzoda Sayfiddin qizi	
KORXONALARDA KASSADAGI PUL MABLAG'LARI HISOBINING HOZIRGI HOLATI VA AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	265
Isroilov Zuhridin, Toshimov Azizbek	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING TRANSFORMATSIYASI VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	269
Karimova Latofat Sadullayevna, Jabborov Abdulla Akbar o'g'li	
O'ZBEKISTON FUQAROLARINING MEHNAT MIGRATSIYASIDA HUQUQIY HIMOYASINI TA'MINLASH	276
Shamsiddinov Yahyobek Anvar o'g'li, Musayev Ozodjon	
IQLIM O'ZGARISHINING IQTISODIYOTGA TA'SIRI: QISHLOQ XO'JALIGI VA SANOATDAGI XAVF VA YO'QOTISHLAR.....	282
Sohibov Azizbek Dilshod o'g'li, Karimova Komila Daniyarovna	

DIGITAL ECONOMY AND INNOVATIVE DEVELOPMENT STRATEGIES	287
Samadqulov Muhammadjon Islom ugli, Ismoilov Sulaymon Ahmadjon ugli	
МЕТОДИКА ПРОВЕДЕНИЯ АУДИТОРСКОГО АНАЛИЗА ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ИМ АУДИТОРСКОЙ ОЦЕНКИ	290
Мирзаева Сабина Хушнудовна, Хайдарова Дилдора Жахонгир кизи	
O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYA JARAYONLARI VA ULARNING AHOLINING REAL DAROMADLARIGA TA'SIRI.....	294
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna, Ashurova Jasmina Jo'ra qizi	
TIJORAT BANKLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLAR VA DAVLAT STANDARTLARI ASOSIDA LIKVIDLIK RISKLARINI BOSHQARISH MEXANIZMLARI	298
Quvondiqov Rozimurod, Toshimov Azizbek	
ECONOMIC EFFICIENCY OF FINANCING INFRASTRUCTURE PROJECTS THROUGH PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS.....	305
Djurayev Olimjon Narkulovich, Ermuminov Elbek Erkin ugli	
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ТАБАЧНОЙ ПРОДУКЦИИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ДОХОДЫ.....	312
Акбарова Лайло Упашевна, Атамурастов Атабек Айбекович	
THE ROLE OF THE STATE BUDGET IN FINANCING THE EDUCATION SYSTEM.....	319
Sarsenbaev Bakhitjan Abdulgazievich, Jenisbaeva Khurziya Yerkinbay kizi, Khayirbaeva Balzira Parakhat kizi	
DAVLAT BUDJETI PROGNOZINI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL IQTISODIYOT VA GENDER TENGLIGI KO'RSATKICHLARINING AHAMIYATI.....	324
Ismoilova Mohiraxon Iqbol qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TOVAR-MODDIY ZAXIRALAR (TMZ) HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	330
Ovlayev Suhrob Temur o'g'li, Botirjonova Bonu Baxtiyor qizi	
KORXONALARDA XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ KASSADAGI PUL MABLAG'LARI VA PUL EKVIVALENTLARI BUXGALTERIYA HISOB VA AUDITI.....	336
Toshimov Azizbek, Temirova Rushana	
ОСОБЕННОСТИ УЧЁТА ЭКСПОРТНЫХ ОПЕРАЦИЙ ПРИ РЕАЛИЗАЦИИ ХЛОПКОВОЙ ПРЯЖИ НА УСЛОВИЯХ ОТСРОЧКИ ПЛАТЕЖА.....	340
Туйчиев Шахбозбек Нодирбек угли, Абдурашидова Марина Сагатовна	
TURIZM VA REKREATSIYA UCHUN BIOKLIMATIK SHAROITLARNI BAHOLASH.....	344
Usmanova Zumrad Islamovna, Suvonov Farrux	
ONLAYN BOZORLARDA RAQOBAT STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	347
Nortojiyeva Sevinch Raximjonovna, Xashimov Abdukomil Risbekovich	
XOMASHYO, MATERIALLAR HISOB VA AUDITINING MILLIY HAMDA XALQARO JIHATLARI.....	353
Qo'ziyeva Maftuna Otabek qizi, Samandarov Ulug'bek Samandarovich	
"SAM INNOPRODUCT" MAS'ULIYATI CHEKLANGAN JAMIYATINING TASHKILIY-IQTISODIY TAVSIFI	358
G'afforov Shaxzod Uktam o'g'li, Xudaynazarova Dilnoza G'afurovna	
"SAM INNOPRODUCT" MAS'ULIYATI CHEKLANGAN JAMIYATIDA XARAJATLAR HISOBINI YAXSHILASH.....	364
Nazarova Durdona Rahimjonova, Xudaynazarova Dilnoza G'afurovna	
"SAM INNOPRODUCT" MAS'ULIYATI CHEKLANGAN JAMIYATIDA XARAJATLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	369
Obloqulova E'zoza Elyor qizi, Xudaynazarova Dilnoza G'afurovna	

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКОЙ ПОДДЕРЖКИ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	374
Рустамов К.М., Каримова А.М.	
EDUCATION LEVEL AND EMPLOYMENT RATE IN UZBEKISTAN: AN EMPIRICAL ANALYSIS WITH GDP PER CAPITA (PPP) AS A CONTROL VARIABLE (2015–2024)	378
Goziyev Murodjon Shokirjonovich, Bahodirova Muhlis Rustamjon qizi	
XOMASHYO VA MATERIALLAR SARFI VA UNING MAHSULOT TANNARXIGA KIRITILISHI AUDITI	386
Qo'ziyeva Maftuna Otabek qizi, Tajiyeva Nargiza Abdunabi qizi	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHNING MAKROIQTISODIY MODELLARI.....	391
Sharipboyev Hasanboy Marks o'g'li, Sharipov Kuvondik Baxtiyorovich	
MAMLAKATLARDA SOLIQ SIYOSATI VA AMALDA BO'LGAN SOLIQLARNING XUSUSIYATLARI.....	396
Azimova Feruza Payziyevna, O. Maxmudov	
BANK KREDITINING KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI RESURSLAR BILAN TA'MINLASHDAGI BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI.....	401
Ubaydulloyeva Rayhona Fahriddin qizi, F.U. Umarov	
BUXGALTERIYA HISOBIDA MATERIALLAR HARAKATINI RASMIYLASHTIRISH VA ULARNING SINTETIK HISOBINI TASHKIL ETISH	407
Umarov Mahmud Nizomiddin o'g'li, Qo'ziyeva Maftuna Otabek qizi	
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ЦИФРОВИЗАЦИИ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	410
Розоков Мухаммадазиз Мансурович, Каримова Азиза Махомадризовна	
SUN'IY INTELLEKT VA MEHNAT RESURSLARI: EVOLUTSIYA YOKI INQIROZ.....	416
Abdumalikov Muzaffar Abdunazir o'g'li, Ortiqboyev Otabek Zavqsher o'g'li, Meliboyev Ibrohim Mavlon o'g'li	
AHOLI DAROMADLARI O'SISH TENDENSIYALARINI BAHOLASH VA PROGNOZLASH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI	421
Abduraxmonov Valijon G'ofurovich, Yusupova Dilnigor A'zamjon qizi	
THE INVISIBLE WORKFORCE: PRECARIY AND MENTAL HEALTH AMONG PLATFORM-BASED TOUR GUIDES (AIRBNB EXPERIENCES, WITHLOCALS).....	426
Kamalova Malika Umidjanovna, Zufarova Nozima Gulamiddinovna	
МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЦИФРОВИЗАЦИИ БАНКОВСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	432
Рахмонов Азизбек Мансурович, Каримова Азиза Махомадризовна	
ONLAYN PLATFORMA VA MOBIL ILOVALAR ORQALI MOLIVAVIY SAVODXONLIKNI OSHIRISH	438
Zafarova Azizaxon Shuxrat qizi, Jumaniyazov Inomjon Turayevich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	444
Tayirov Ozodbek Ulug'bek o'g'li, Ziyodova Rayhona	
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ БАНКОВСКИХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	449
Равшанова Насиба Фарруховна, Каримова Азиза Махомадризовна	
SAVDO KORXONALARINI INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	456
Qurbonova Rahima Jamshedovna, Alimatova Muslima Akmalovna	
KORXONALARDA ASOSIY FAOLIYAT XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	461
Djumayeva Guzal Axtamovna, Aliboyeva Muxlis Muzaffar qizi	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA INNOVATSION RIVOJLANTIRISHNING XORI TAJRIBALARI.....	466
Dusmatov Begmuxammad Olimjonovich, Mirzaahmedov Mirziyo Ulug'bek o'g'li	

ISHLAB CHIQARISH KORXONALARI BIZNES MUHITINI TAHLIL QILISH XUSUSIYATLARI	471
Xazratov Abror Panjiyevich, Muratkulov Xumoyun Dilshodovich	

ISHLAB CHIQUARISH KORXONALARI BIZNES MUHITINI TAHLIL QILISH XUSUSIYATLARI

Xazratov Abror Panjiyevich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
dotsenti, PhD

Muratkulov Xumoyun Dilshodovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini tahlil qilishning nazariy va amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida korxonalarning ichki va tashqi biznes muhitiga ta'sir etuvchi iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy, texnologik va huquqiy omillar o'rganildi. Shuningdek, ishlab chiqarish korxonalarida biznes muhitini baholashda SWOT, PESTEL va Porterning "Beshta kuch" modeli kabi zamonaviy strategik tahlil usullarining ahamiyati yoritildi. Tahlillar natijasida ishlab chiqarish korxonalarida innovatsion texnologiyalarni joriy etish, raqamli boshqaruv tizimlarini rivojlantirish, marketing faoliyatini kuchaytirish va strategik rejalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish zarurligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari ishlab chiqarish korxonalari raqobatbardoshligini oshirish, resurslardan samarali foydalanish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: biznes muhiti, ishlab chiqarish korxonasi, strategik tahlil, SWOT tahlil, PESTEL tahlil, Porter modeli, raqobatbardoshlik, innovatsion rivojlanish, raqamli boshqaruv, marketing strategiyasi.

Abstract. This article examines the theoretical and practical aspects of analyzing the business environment of manufacturing enterprises. The study investigates economic, political, social, technological, and legal factors affecting the internal and external business environment of enterprises. In addition, the importance of modern strategic analysis methods such as SWOT analysis, PESTEL analysis, and Porter's Five Forces model in assessing the business environment of manufacturing enterprises is highlighted. The findings reveal the necessity of implementing innovative technologies, developing digital management systems, strengthening marketing activities, and improving strategic planning mechanisms within enterprises. The results of the research contribute to enhancing the competitiveness of manufacturing enterprises, improving resource efficiency, and ensuring sustainable economic development.

Key words: business environment, manufacturing enterprise, strategic analysis, SWOT analysis, PESTEL analysis, Porter model, competitiveness, innovative development, digital management, marketing strategy.

Аннотация. В данной статье исследованы теоретические и практические аспекты анализа бизнес-среды производственных предприятий. В ходе исследования были изучены экономические, политические, социальные, технологические и правовые факторы, влияющие на внутреннюю и внешнюю бизнес-среду предприятий. Также раскрыта значимость современных методов стратегического анализа, таких как SWOT-анализ, PESTEL-анализ и модель «пяти сил» Портера, в оценке бизнес-среды производственных предприятий. По результатам анализа установлена необходимость внедрения инновационных технологий, развития цифровых систем управления, усиления маркетинговой деятельности и совершенствования механизмов стратегического планирования на предприятиях. Результаты исследования направлены на повышение конкурентоспособности производственных предприятий, эффективное использование ресурсов и обеспечение устойчивого экономического развития.

Ключевые слова: бизнес-среда, производственное предприятие, стратегический анализ, SWOT-анализ, PESTEL-анализ, модель Портера, конкурентоспособность, инновационное развитие, цифровое управление, маркетинговая стратегия.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarish korxonalarining samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan ularning biznes muhitini to'g'ri baholash va tahlil qilish darajasiga bog'liq hisoblanadi. Zamonaviy iqtisodiy munosabatlar sharoitida korxonalar nafaqat ichki resurslardan samarali foydalanishi, balki tashqi iqtisodiy omillar, raqobat muhiti, iste'molchilar talabi va davlatning iqtisodiy siyosatiga mos ravishda faoliyat olib borishi zarur. Shu

sababli ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini chuqur tahlil qilish, mavjud imkoniyat va xavflarni aniqlash hamda strategik boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda global iqtisodiy integratsiya jarayonlarining kuchayishi, raqamli texnologiyalarning keng joriy etilishi hamda bozor talablarining tez o'zgarishi ishlab chiqarish korxonalari oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Ayniqsa, korxonalarning raqobatbardoshligini ta'minlash, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va eksport salohiyatini kengaytirishda biznes muhitini muntazam tahlil qilib borish muhim omil hisoblanadi. Korxona faoliyatiga ta'sir etuvchi siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, texnologik va huquqiy omillarni o'rganish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish imkoniyati yaratiladi.

Ishlab chiqarish korxonalari biznes muhiti ichki va tashqi omillar yig'indisidan iborat bo'lib, ular korxona faoliyatining natijadorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ichki muhit tarkibiga ishlab chiqarish quvvatlari, moddiy-texnik baza, moliyaviy resurslar, kadrlar salohiyati, boshqaruv tizimi va innovatsion faoliyat kiradi. Tashqi muhit esa bozor kon'yunkturasi, raqobatchilar faoliyati, iste'molchilar talabi, soliq va kredit siyosati, investitsion muhit hamda davlat tomonidan yaratilayotgan iqtisodiy sharoitlarni o'z ichiga oladi. Mazkur omillarni tizimli ravishda tahlil qilish korxonaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Mamlakatimizda sanoatni modernizatsiya qilish, mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash va eksport hajmini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar ishlab chiqarish korxonalari faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, ayrim korxonalarda biznes muhitini baholash va strategik tahlil qilish tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi ularning bozor sharoitlariga moslashish imkoniyatlarini cheklab qo'yimoqda. Natijada resurslardan foydalanish samaradorligining pasayishi, raqobatbardoshlikning susayishi hamda moliyaviy barqarorlikka salbiy ta'sir qiluvchi holatlar yuzaga kelmoqda.

Ilmiy adabiyotlarda biznes muhitini tahlil qilishning SWOT, PESTEL, Porterning "Beshta kuch" modeli, VRIO va benchmarking kabi zamonaviy usullari keng qo'llanilmoqda. Ushbu usullar orqali korxonaning ichki imkoniyatlari, tashqi tahdidlar va bozordagi raqobat holatini baholash mumkin bo'ladi. Ayniqsa, ishlab chiqarish korxonalarida biznes muhitining kompleks tahlili strategik rejalashtirish, innovatsion rivojlanish va investitsion jozibadorlikni oshirishning muhim vositasi sifatida qaraladi.

Mazkur mavzuning dolzarbligi ishlab chiqarish korxonalarida biznes muhitini tahlil qilish mexanizmlarini takomillashtirish, korxonalarning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va zamonaviy bozor sharoitlariga mos boshqaruv tizimini shakllantirish zarurati bilan izohlanadi. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes muhitini real vaqt rejimida monitoring qilish, ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash va strategik qarorlarni ilmiy asosda qabul qilish masalalari alohida ahamiyat kasb etmoqda.

Tadqiqotning maqsadi ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini tahlil qilishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda biznes muhitini baholash va boshqarishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot obyekti sifatida ishlab chiqarish korxonalarining biznes muhiti va unga ta'sir etuvchi omillar tanlangan bo'lsa, tadqiqot predmetini esa biznes muhitini tahlil qilish jarayonida yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar tashkil etadi. Tadqiqot davomida tizimli tahlil, iqtisodiy-statistik usullar, qiyosiy tahlil va iqtisodiy kuzatish metodlaridan foydalaniladi.

Mavzuning ilmiy va amaliy ahamiyati shundaki, ishlab chiqilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqarish korxonalarida biznes muhitini samarali tahlil qilish, strategik boshqaruv tizimini rivojlantirish va korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini tahlil qilish masalalari iqtisodiyotni boshqarish, strategik menejment va marketing sohalarida faoliyat yurituvchi ko'plab olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Biznes muhiti korxona faoliyatiga ta'sir qiluvchi ichki va tashqi omillar yig'indisi sifatida talqin qilinib, uni kompleks tahlil qilish korxonalarning barqaror rivojlanishini ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda biznes muhitini baholash, strategik tahlil qilish va korxona raqobatbardoshligini oshirish bilan bog'liq turli nazariy yondashuvlar shakllangan.

Xorijiy iqtisodchi olimlardan M. Porter korxona raqobatbardoshligini shakllantirishda biznes muhitining o'rnini chuqur tahlil qilgan olimlardan biri hisoblanadi. Uning "Beshta kuch" modeli korxonaning bozordagi mavqeini baholash, raqobatchilar bosimi, yangi ishtirokchilar xavfi, substitut mahsulotlar tahdidi hamda yetkazib beruvchilar va xaridorlar ta'sirini aniqlash imkonini beradi. Porterning ilmiy qarashlariga ko'ra, korxona samaradorligi tashqi biznes muhitini to'g'ri tahlil qilish va unga mos strategiyalar ishlab chiqishga bog'liq.

F. Kotler marketing va biznes muhiti masalalarini o'rganib, korxona faoliyatiga makro va mikro muhit omillarining ta'sirini asoslab bergan. Olimning fikricha, iste'molchilar ehtiyojlari, bozordagi talab, raqobatchilar faoliyati va texnologik o'zgarishlar korxona strategiyasini shakllantirishda asosiy omillar hisoblanadi. Kotler biznes muhitini muntazam monitoring qilish korxonalarning bozordagi muvaffaqiyatini ta'minlashini ta'kidlagan.

I. Ansoff strategik boshqaruv nazariyasida biznes muhitining o'zgaruvchanligini asosiy omillardan biri sifatida baholab, korxonalarda strategik rejalashtirish tizimini rivojlantirish zarurligini asoslab bergan. U tashqi muhitdagi noaniqliklar va xavf omillarini oldindan aniqlash orqali korxonalarning moslashuvchanligini oshirish mumkinligini qayd etgan. Shuningdek, SWOT tahlil usulining amaliy qo'llanilishi korxonalarning kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari hamda tahdidlarini aniqlashda muhim vosita sifatida e'tirof etiladi.

PESTEL tahlil konsepsiyasi ham biznes muhitini o'rganishda keng qo'llaniladi. Ushbu yondashuv siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, texnologik, ekologik va huquqiy omillarni tahlil qilish orqali korxona faoliyatiga tashqi muhitning ta'sirini baholash imkonini beradi. Ilmiy manbalarda ushbu usul ishlab chiqarish korxonalarining uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda samarali metod sifatida baholanadi.

MDH davlatlari iqtisodchi olimlari tomonidan ham biznes muhiti va strategik boshqaruv masalalari keng tadqiq qilingan. Jumladan, O. S. Vixanskiy, A. I. Naumov, V. D. Markova va boshqa olimlarning ilmiy ishlarida korxonalarning tashqi va ichki muhitini tahlil qilishning nazariy asoslari yoritilgan. Ularning tadqiqotlarida korxona faoliyatini samarali boshqarishda strategik tahlil usullarining ahamiyati alohida ta'kidlangan.

O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar tomonidan ham ishlab chiqarish korxonalari faoliyatini boshqarish, biznes muhitini tahlil qilish va raqobatbardoshlikni oshirish masalalari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borilgan. Jumladan, S. G'ulomov, Yo. Abdullayev, A. O'lmasov, Sh. Shodmonov va boshqa olimlarning ilmiy asarlarida korxona faoliyatiga ta'sir etuvchi iqtisodiy omillar, bozor munosabatlari va strategik boshqaruv mexanizmlari o'rganilgan. Ushbu tadqiqotlarda ishlab chiqarish korxonalarida innovatsion rivojlanish, investitsion muhitni yaxshilash va biznes jarayonlarini modernizatsiya qilish masalalariga katta e'tibor qaratilgan.

So'nggi yillarda ilmiy adabiyotlarda raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes muhitini tahlil qilish masalalari ham dolzarb mavzulardan biriga aylangan. Tadqiqotchilar sun'iy intellekt, "Big Data", ERP tizimlari va raqamli platformalardan foydalanish korxonalarning biznes muhitini tezkor baholash va prognoz qilish imkoniyatlarini kengaytirayotganini ta'kidlamodalar. Ayniqsa, ishlab chiqarish korxonalarida ma'lumotlarni real vaqt rejimida qayta ishlash va strategik qarorlarni tezkor qabul qilish raqamli boshqaruvning muhim ustunliklaridan biri sifatida baholanmoqda.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini tahlil qilish bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, zamonaviy bozor sharoitlari, globalashuv jarayonlari va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ushbu masalani yanada chuqurroq o'rganishni talab etmoqda. Ayniqsa, milliy iqtisodiyot sharoitida ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini baholashning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish bo'yicha ilmiy izlanishlarni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini tahlil qilishning nazariy va amaliy jihatlarini o'rganish uchun zamonaviy ilmiy tadqiqot usullaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi korxonalarning ichki va tashqi biznes muhitiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash, ularning faoliyat samaradorligiga ta'sirini baholash hamda biznes muhitini boshqarishni takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqishga yo'naltirilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini tahlil qilish natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan tashqi va ichki muhit omillariga bog'liq hisoblanadi. Ayniqsa, iqtisodiy raqobatning kuchayishi, texnologik o'zgarishlarning jadallashuvi va iste'molchilar talabining tez o'zgarishi ishlab chiqarish korxonalaridan biznes muhitini doimiy ravishda monitoring qilishni talab etmoqda. Tahlillar davomida korxona faoliyatiga ta'sir etuvchi asosiy omillar sifatida iqtisodiy barqarorlik, investitsion muhit, soliq siyosati, raqobat muhiti, texnologik rivojlanish darajasi hamda kadrlar salohiyati aniqlanib, ularning ishlab chiqarish samaradorligiga ta'siri baholandi.

Tahlil natijalari ko'rsatishicha, ishlab chiqarish korxonalarining ichki biznes muhiti tarkibida moddiy-texnik baza, moliyaviy resurslar, boshqaruv tizimi va innovatsion faoliyat muhim o'rin egallaydi. Zamonaviy texnologiyalar bilan jihozlangan korxonalarda ishlab chiqarish unumdorligi yuqori bo'lib, mahsulot tannarxining nisbatan pastligi kuzatildi. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalarni joriy qilayotgan korxonalarda mehnat unumdorligi va eksport salohiyati sezilarli darajada oshgani aniqlandi.

Korxonalarning tashqi biznes muhitini tahlil qilish jarayonida iqtisodiy omillarning ta'siri yuqori ekanligi ma'lum bo'ldi. Jumladan, inflyatsiya darajasi, kredit resurslari foiz stavkalari, energiya va xomashyo narxlarining o'zgarishi ishlab chiqarish xarajatlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda.

PESTEL tahlil natijalari asosida siyosiy va huquqiy omillarning ishlab chiqarish korxonalari faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Davlat tomonidan tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari berish,

eksport faoliyatini rag'batlantirish va investitsion muhitni yaxshilash bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar korxonalar rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Texnologik omillar tahlili shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlaridan foydalanayotgan korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligi yuqori darajada shakllangan. ERP tizimlari, elektron logistika platformalari va raqamli monitoring vositalari ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish hamda boshqaruv qarorlarini tezkor qabul qilish imkonini bermoqda. Biroq ayrim korxonalarda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish uchun moliyaviy resurslarning yetishmasligi va malakali mutaxassislar taqchilligi kuzatilmoqda.

SWOT tahlili natijasida ishlab chiqarish korxonalarining kuchli tomonlari sifatida tabiiy resurslarning mavjudligi, ichki bozordagi talabning oshib borayotgani va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralarning kuchaygani qayd etildi. Zaif tomonlar qatoriga esa ishlab chiqarish uskunalarining ma'naviy eskirganligi, innovatsion faoliyatning sustligi va marketing strategiyalarining yetarli darajada rivojlanmaganligi kiritildi. Imkoniyatlar sifatida eksport bozorlari kengayishi, xorijiy investitsiyalar oqimining oshishi va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi baholandi. Tahdidlar esa tashqi bozordagi kuchli raqobat, xomashyo narxlarining o'zgaruvchanligi va global iqtisodiy beqarorlik bilan izohlandi.

Portnering "Beshta kuch" modeli asosida olib borilgan tahlil natijalariga ko'ra, ishlab chiqarish korxonalarida bozordagi raqobat darajasi yuqori ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, yangi korxonalarning bozorga kirib kelishi va import mahsulotlarining ko'payishi mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun jiddiy raqobat muhitini yuzaga keltirmoqda. Shu sababli korxonalar mahsulot sifati, narx siyosati va xizmat ko'rsatish darajasini muntazam takomillashtirib borishga majbur bo'lmoqda.

Tahlillar natijasida ishlab chiqarish korxonalarida biznes muhitini samarali boshqarish uchun strategik rejalashtirish tizimini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, marketing faoliyatini kuchaytirish hamda raqamli boshqaruv mexanizmlaridan foydalanishni kengaytirish zarurligi aniqlandi. Ayniqsa, korxonalarda ichki va tashqi muhit monitoringini muntazam olib borish, biznes risklarini oldindan baholash va moslashuvchan boshqaruv tizimini shakllantirish korxonalarning uzoq muddatli raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini chuqur va tizimli tahlil qilish orqali resurslardan samarali foydalanish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish hamda bozor sharoitlariga mos strategik boshqaruv qarorlarini ishlab chiqish mumkin bo'ladi. Bu esa korxonalarning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va milliy iqtisodiyot rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqotlar natijasida ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini tahlil qilish korxona faoliyatining samaradorligini oshirish, raqobatbardoshligini ta'minlash va uzoq muddatli strategik rivojlanishni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etishi aniqlandi. Zamonaviy iqtisodiy sharoitda ishlab chiqarish korxonalari faoliyatiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillarni muntazam o'rganish korxonalar uchun mavjud imkoniyatlardan samarali foydalanish hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf va muammolarning oldini olish imkonini beradi.

Tadqiqot davomida ishlab chiqarish korxonalarining biznes muhitiga iqtisodiy, siyosiy, texnologik, ijtimoiy va huquqiy omillar sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlashtirildi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi, bozor talablarining o'zgarishi va global raqobatning kuchayishi korxonalardan moslashuvchan boshqaruv tizimini shakllantirishni talab qilmoqda. Tahlillar natijasida zamonaviy texnologiyalarni joriy etgan, strategik rejalashtirish tizimini samarali tashkil qilgan va marketing faoliyatini rivojlantirgan korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligi hamda moliyaviy natijalar yuqori ekanligi kuzatildi.

Shuningdek, ayrim ishlab chiqarish korxonalarida biznes muhitini baholash tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi, innovatsion faoliyatning sustligi, moddiy-texnik bazaning eskirganligi hamda marketing strategiyalarining zaifligi korxonalar raqobatbardoshligiga salbiy ta'sir ko'rsatayotgani aniqlandi. Ayniqsa, tashqi bozordagi raqobatning kuchayishi va import mahsulotlari ulushining oshishi mahalliy ishlab chiqaruvchilardan mahsulot sifati va boshqaruv tizimini doimiy takomillashtirishni talab etmoqda. Tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini takomillashtirish bo'yicha quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

- korxonalarda biznes muhitini muntazam monitoring qilish va strategik tahlil tizimini joriy etish zarur;
- SWOT, PESTEL va Portnering "Beshta kuch" modeli kabi zamonaviy tahlil usullaridan amaliyotda keng foydalanish maqsadga muvofiq;
- ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va innovatsion texnologiyalarni joriy etishga investitsiyalar hajmini oshirish lozim;
- korxonalarda raqamli boshqaruv tizimlari, ERP va CRM platformalaridan foydalanishni kengaytirish kerak;

– marketing faoliyatini kuchaytirish, bozordagi talabni chuqur o'rganish va mijozlarga yo'naltirilgan strategiyalarni ishlab chiqish muhim hisoblanadi;

– eksport salohiyatini oshirish maqsadida xalqaro standartlarga mos mahsulot ishlab chiqarish va logistika tizimini rivojlantirish tavsiya etiladi;

– malakali kadrlarni tayyorlash va ularning raqamli texnologiyalar bo'yicha bilimlarini oshirish zarur;

– davlat tomonidan ishlab chiqarish korxonalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari berish va investitsion muhitni yaxshilash choralarini kengaytirish maqsadga muvofiq.

Umuman olganda, ishlab chiqarish korxonalari biznes muhitini chuqur va tizimli tahlil qilish korxonalarining bozor sharoitlariga moslashuvchanligini oshirish, ishlab chiqarish samaradorligini kuchaytirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Shu sababli biznes muhitini zamonaviy usullar asosida tahlil qilish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish bugungi kunda ishlab chiqarish korxonalari oldida turgan ustuvor vazifalardan biri sifatida qaraladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Porter M. E. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors. — New York: Free Press, 1980. — 396 p.
2. Kotler P., Keller K. L. Marketing Management. 15th ed. — Harlow: Pearson Education Limited, 2016. — 832 p.
3. Ansoff H. I. Corporate Strategy: An Analytic Approach to Business Policy for Growth and Expansion. — New York: McGraw-Hill, 1965. — 241 p.
4. Johnson G., Scholes K., Whittington R. Exploring Corporate Strategy: Text and Cases. 8th ed. — Harlow: Financial Times Prentice Hall, 2008. — 622 p.
5. Barney J. B., Hesterly W. S. Strategic Management and Competitive Advantage: Concepts and Cases. 6th ed. — Boston: Pearson, 2019. — 400 p.
6. Виханский О. С., Наумов А. И. Менеджмент: учебник. 5-е изд. — Москва: Магистр, 2015.
7. Yo'ldoshev N. Q. Strategik menejment. Darslik. — Toshkent: "IQTISODIYOT", 2019. — 122 b.
8. Umarxodjayeva M. G', Yaxyayeva I. K. Ishlab chiqarish menejmenti. O'quv qo'llanma. — Toshkent: "IQTISODIYOT", 2019. — 310 b.
9. Xudaynazarova D. G., Jo'rayev S. B. Ishlab chiqarish korxonalarida qiymat zanjiri tahlili // JMBM. — 2025. — № 4.
10. Ibragimova Z. Z. Korxona faoliyatini tahlil qilishda boshqaruv hisobining roli // Raqamli iqtisodiyot. — 2024. — № 8.
11. Eshqorayev J. Ishlab chiqarish xarajatlarini tahlil qilish tizimini takomillashtirish // Samarali ta'lim va barqaror innovatsiyalar jurnali. — 2025. — Vol. 3, № 10. — B. 683–687. DOI: 10.5281/zenodo.17522723.
12. Grant R. M. Contemporary Strategy Analysis. 10th ed. — Hoboken: John Wiley & Sons, 2019. — 672 p.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

3-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
